

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2023.5.9>

SPECYFIKA KSZTAŁTOWANIA KOMPETENCJI ZAWODOWYCH PRZYSZŁYCH NAUCZYCIELI CHOREOGRAFII

Alona Yurkova

aspirant Katedry Pedagogiki Szkoły Wyższej

Państwowej Instytucji Szkolnictwa Wyższego

„Donbaski Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny” (Słowiańsk, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0003-3397-6782

maksimjuk29alena@gmail.com

Adnotacja. Artykuł dotyczy teoretycznych aspektów kształtowania kompetencji zawodowych przyszłych nauczycieli choreografii, opanowania umiejętności zawodowych i zdolności w nauczaniu dyscyplin choreograficznych. Ustalono, że kształtowanie kompetencji zawodowych przyszłych nauczycieli choreografii zależy od takich czynników, jak poziom wiedzy, umiejętności i zdolności opartych na osobliwościach procesu twórczości choreograficznej dzieci, form zarządzania tym procesem i ich praktycznego zastosowania w działaniach kierowniczych i pedagogicznych w zespole twórczym. Aktywność przyszłych nauczycieli w środowisku artystycznym i edukacyjnym przyczynia się do aktualizacji komunikacyjnej funkcji działalności choreograficznej, która jest realizowana w pracy lekcyjnej i pozalekcyjnej. Kształtowanie doświadczenia artystycznego i estetycznego studentów-choreografów może być realizowane poprzez kompleks poziomów reprodukcyjnych, produkcyjnych i twórczych, w zależności od uogólnienia informacji choreograficznych i specyfiki ich wykorzystania w działalności edukacyjnej i zawodowej. Następujące kwestie pozostają istotne dla współczesnej nauki choreograficznej i pedagogicznej: kształtowanie umiejętności zawodowych przyszłych choreografów w procesie nauczania dyscyplin specjalnych; kształtowanie kompetencji zawodowych przyszłych nauczycieli choreografii w procesie szkolenia zawodowego; specyfika kształtowania potencjału twórczego osobowości choreografa w systemie kształcenia ustawicznego; kształtowanie umiejętności choreograficznych u przyszłych nauczycieli szkół podstawowych.

Słowa kluczowe: kompetencje zawodowe, profesjonalna działalność choreograficzna, edukacja choreograficzna, umiejętności zawodowe, nauczyciel choreografii.

FEATURES OF THE FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCES IN FUTURE TEACHERS OF CHOREOGRAPHY

Alona Yurkova

Postgraduate Student at the Department of Pedagogy of the Higher School

State Higher Educational Institution “Donbas State Pedagogical University” (Sloviansk, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0003-3397-6782

maksimjuk29alena@gmail.com

Abstract. The article examines the theoretical aspects of forming professional competencies in future dance instructors, the acquisition of professional skills and abilities during the study of choreographic disciplines. It is established that the development of professional competencies in future dance instructors depends on factors such as the level of assimilation of knowledge, skills, and abilities based on the peculiarities of the process of children's choreographic creativity, the forms of managing this process, and their practical implementation in managerial and pedagogical activities within a creative team. The activities of future teachers in the artistic and educational environment contribute to the actualization of the communicative function of choreographic activity, which is realized in both classroom and extracurricular work. The formation of artistic and aesthetic experience of dance students can be realized through a complex of reproductive, productive, and creative levels, depending on the integration of choreographic information and its use in educational and professional activities. Issues related to the development of professional mastery of future choreographers in the process of studying specialized disciplines; the formation of professional competence of future dance instructors in the process of professional training; peculiarities of forming the creative potential of a choreographer's personality in the system of continuous education; and the development of choreographic skills in future elementary school teachers remain relevant for contemporary choreographic pedagogy and science.

Key words: professional competence, professional choreographic activity, choreographic education, professional skills, choreography teacher.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ХОРЕОГРАФІЇ

Альона Юркова

аспірант кафедри педагогіки вищої школи

Державного вищого навчального закладу

«Донбаський державний педагогічний університет» (Слов'янськ, Україна)

ORCID ID: 0000-0003-3397-6782

maksimjuk29alena@gmail.com

Анотація. У статті розглянуто теоретичні аспекти формування професійних компетентностей у майбутніх викладачів хореографії, опанування професійних умінь та навичок під час навчання хореографічних дисциплін. Встановлено, що формування професійних компетентностей у майбутніх викладачів хореографії залежить від таких факторів, як рівень засвоєння знань, умінь і навичок, що базуються на особливостях процесу дитячої хореографічної творчості, формах керування цим процесом і практичній реалізації їх в управлінсько-педагогічній діяльності в творчому колективі. Діяльність майбутніх учителів у мистецько-освітньому середовищі сприяє актуалізації комунікативної функції хореографічної діяльності, яка актуалізується в аудиторній і позааудиторній роботі. Сформованість художньо-естетичного досвіду студентів-хореографів може реалізуватися завдяки комплексу репродуктивного, продуктивного та творчого рівня, в залежності від узагальнення в ньому хореографічної інформації та особливостей її використання в навчально-професійній діяльності. Актуальними для сучасної хореографічно-педагогічної науки залишаються питання з формування професійної майстерності майбутніх хореографів в процесі навчання спеціальних дисциплін; формування професійної компетентності майбутніх учителів хореографії в процесі фахової підготовки; особливості формування творчого потенціалу особистості хореографа в системі неперервної освіти; формування хореографічних умінь у майбутніх учителів початкової школи.

Ключові слова: професійна компетентність, професійна хореографічна діяльність, хореографічна освіта, професійні навички, вчитель хореографії.

Вступ. Забезпечення високого рівня педагогічної діяльності майбутнього вчителя-хореографа включає в себе необхідний рівень компетентностей (знань, практичних навичок, особистісних якостей та вмінь). Великий вплив на формування майбутнього викладача хореографічних дисциплін та на його професійні якості має виховання відповідно до викликів сучасного суспільства, що базується на історичному досвіді та кращих досягненнях сучасної науки.

Важливим фактором розвитку хореографічної освіти в Україні є саме професійна підготовка майбутніх хореографів. Процес підготовки включає в себе не лише засвоєння знань мистецького напрямку, але й вважається неможливим без професійних знань з педагогіки, фізіології та психології. Завдяки розвитку педагогічної науки систематично досліджується проблема формування характеру педагога-хореографа.

Метою статті є теоретичний аналіз та обґрунтування важливості формування професійних компетентностей у майбутніх фахівців хореографічної та мистецької діяльності.

Основна частина. *Огляд літератури з теми.* Багато робіт вітчизняних науковців розглядають такі питання як-от: педагогічної майстерності керівника дитячого хореографічного колективу (Бурля О., 2004), основні функції музично-сценічних умінь студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів (Лі Я., 2019), формування професійної майстерності майбутніх хореографів в процесі навчання спеціальних дисциплін (Чжан С., 2021), інтерпретаційну компетентність майбутніх учителів хореографії (Твердохліб С., 2021), вербальний компонент у навчанні народно-сценічному танцю (Павленко Р., 2015) та ін..

Зміст педагогічної майстерності керівника дитячого хореографічного колективу на думку О. Бурля, залежить від таких факторів, як рівень засвоєння знань, умінь і навичок, що базуються на особливостях процесу дитячої хореографічної творчості, формах керування цим процесом і практичній реалізації їх в управлінсько-педагогічній діяльності в творчому об'єднанні. Рівень педагогічної майстерності визначається рівнозначним володінням основних видів професійної діяльності керівника: управлінні, навчанні, вихованні та творчій діяльності. Характерною ознакою розробленої моделі є її адаптованість до умов сучасної художньо-виховної практики (Бурля О., 2004)

Т. Дорошенко та Л. Лисенко (2019) розглядають та визначають готовність майбутнього вчителя початкової школи до здійснення хореографічної діяльності як інтегральне, цілісне утворення особистості фахівця, яке включає в себе здатність здійснювати зазначену діяльність на основі спеціальних хореографічних знань, умінь, навичок і професійно-особистісних якостей. На думку дослідниць, для здійснення хореографічної діяльності майбутні вчителі початкової школи мають володіти знаннями з історії, теорії та практики хореографічного мистецтва, методикою виконання хореографічних рухів, елементів класичного, сучасного, народно-сценічного танцю тощо; знаннями сучасних напрямів хореографічного мистецтва; здатністю здійснювати основи хореографічної діяльності з урахуванням рівня розвитку хореографічних здібностей учнів.

Авторками було виділено хореографічні уміння, якими повинні оволодіти майбутні вчителі початкової школи для здійснення ефективної професійної діяльності:

- володіння методикою виконання елементарних хореографічних композицій;
- організація міжособистісних контактів та педагогічної взаємодії у процесі дитячої хореографічної діяльності;

- постановка українських народно-сценічних танців при організації позакласної роботи з дітьми;
- уміння створювати танцювальний репертуар;
- здатність до інсценізації пісень з елементами вокальної та танцювальної імпровізації;
- уміння імпровізувати танцювальні образи до музики;
- здатність інтегрувати елементи хореографічної діяльності з музичною та образотворчою при викладанні предмету «Мистецтво». (Дорошенко Т., Лисенко Л., 2019)

Завдяки конкретизації предметного змісту хореографічних дисциплін, Т. Сердюк виявила можливості їх (дисциплін) впливу на процес формування художньо-естетичного досвіду майбутніх учителів, який полягає у розширенні та фундаменталізації мистецтвознавчого тезаурусу студентів, актуалізації системи їх художніх цінностей та розвитку в них високого рівня хореографічної майстерності. Також науковця виокремила фактори впливу хореографічного мистецтва на формування когнітивного, аксіологічного і праксеологічного компонентів художньо-естетичного досвіду майбутніх фахівців: синтетичність хореографії сприяє розвитку творчої активності особистості й інтенсифікації пізнавальних процесів; її емоційність забезпечує образне сприйняття мистецтва та дійсності, створює умови для особистісного самовираження та ефективного педагогічного спілкування; фізично-рухова основа хореографії уможливує виховання морально-вольових якостей особистості, імпровізаційності творчого мислення, динамічності постановочної діяльності з учнями, чим сприяє їх залученню до національної хореографічної традиції. (Сердюк Т., 2009)

Як слушно зазначає О. Скрипник, у структурі підготовки до формування професійного іміджу можна виокремити три взаємопов'язані компоненти – мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, – функціонування яких в освітньому процесі утворює це складне та багатоаспектне явище. Мотиваційний компонент створення професійного іміджу майбутнього вчителя хореографії зумовлює наявність зацікавленості, мотивації, пізнавального інтересу, прагнення досягти успіху. Когнітивний компонент пов'язаний із знаннями про сутність, види, функції та характеристики іміджу, які практично реалізуються через сукупність логічних й послідовних дій з переробки інформації. Діяльнісний компонент охоплює уміння, яких набуває професіонал-хореограф у процесі навчання основам іміджу. У цьому контексті важливими є вміння, пов'язані, насамперед, із поведінкою учителя – манера висловлюватися, комунікативні навички, уміння вирішувати конфлікти, домовлятися та працювати в команді, організаторські здібності. (Скрипник О., 2020)

На думку Добролюбової Н. в Україні сучасний стан підготовки майбутніх викладачів хореографії до реалізації різних видів балетмейстерської діяльності з використанням ІКТ (інформаційно-комунікаційних технологій), як зазначає авторка, має недостатній рівень підготовленості студентів-хореографів, домінування вузькоспеціалізованої спрямованості традиційної системи підготовки фахівців із хореографії, яка не здатна задовольнити вимоги до підготовки майбутніх хореографів до використання ІКТ у процесі професійної діяльності. При цьому результати опитування студентів та викладачів хореографічних факультетів засвідчили зацікавленість сучасними технологіями, зокрема ІКТ (вебресурси, мультимедійні та комп'ютерні програми, медіатексти тощо), які є невід'ємною частиною професійної діяльності сучасного хореографа, що потребує формування готовності в майбутніх викладачів хореографії до використання ІКТ у процесі професійної діяльності.

Дослідниця довела, що ефективність формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ у процесі професійної діяльності забезпечується такими педагогічними умовами, як: усвідомлення студентами необхідності застосування ІКТ у професійній діяльності шляхом стимулювання вмотивованості щодо їхнього використання в процесі постановочної діяльності; модернізація підготовки майбутніх викладачів хореографії на основі включення в її зміст знань, умінь та навичок щодо застосування комплексу ІКТ у процесі професійної діяльності, що містить освітні, професійно-моделюючі та практично-професійні їхні види; розвиток творчих здібностей студентів у процесі використання ІКТ під час реалізації різних видів балетмейстерської діяльності. (Добролюбова Н., 2021)

Основою на аналізі наукових досліджень в галузі мистецтва, та хореографічно-педагогічної освіти, С. Твердохліб розтлумачує «інтерпретаційну компетентність майбутніх учителів хореографії» як динамічне явище, інтегроване системою знань, умінь та навичок, що сприяють раціональному втіленню творчих пошуків хореографа в кінцевий продукт мистецтва танцю за допомогою інструментарію балетмейстерських умінь, творчих здібностей, імпровізації, творчого мислення, індивідуального стилю діяльності, емоційно-ціннісного ставлення до створення художньо переконливої версії хореографічного твору.

У своєму науковому дослідженні автор виділяє чотири компоненти інтерпретаційної компетентності майбутніх учителів хореографії: мотиваційний компонент заохочує педагога-балетмейстера до творчого пошуку, визначаючи його ціннісну орієнтацію, естетичні вподобання, моральну наповненість; пізнавальний компонент, пов'язаний із знаннями про сутність, види, функції та характеристики інтерпретаційної діяльності; креативний компонент визначається у процесі створення майбутніми учителями хореографічних ексерсисів, етюдів та композицій; діяльнісний компонент містить навички та прийоми організації постановочної діяльності, сценічно-виконавські уміння, педагогічну майстерність, уміння роботи з хореографічним колективом. (Твердохліб С., 2021)

Розглядаючи професійну компетентність вчителя хореографії, О. Мартиненко (2015) визначає, що виконання професійних функцій неможливе без таких ключових професійних компетенцій: інструментальні (здатність до організації та планування, вміння застосовувати базові загальні знання, правильно розмовляти та писати різними комунікативними стилями (неофіційним, офіційним) та ін.; міжособистісні (здатність

до критичності та самокритичності, вміння працювати в команді, застосовувати організаторські здібності, позитивно ставитися до різних танцювальних культур, вміння спілкуватися та працювати в міжнародному середовищі, поважати творчі винаходи людей мистецьких професій); системні (здатність застосовувати знання на практиці, використовувати дослідницькі навички та вміння, проявляти лідерські якості, креативність та ін.; етичні (знання та дотримання принципів етичного кодексу вчителя хореографії (творча незалежність, відповідальність тощо), педагогічної етики; повага гідності учасників навчально-виховного процесу).

Рівні сформованості професійної компетентності визначаються за результатами навчання. Вони повинні формулюватися так, щоб можна було їх виміряти, визначити факт і якість їх досягнення студентами. На думку авторки, узагальненим результатом процесу формування професійної компетентності майбутнього вчителя хореографії є загальна готовність до діяльності, зокрема готовність до дій у конкретних ситуаціях. Зміст компетентності змінюється відповідно до умов життя і вимог до професійної діяльності. Розвиток ключових і фахових компетенцій фактично визначає зміст підготовки фахівців, результатом якого має стати якісне виконання професійних функцій. Впровадження компетентнісного підходу при підготовці майбутніх учителів хореографії дозволяє не лише застосовувати вихідні знання та вміння, але й формує здатність до практичної діяльності в конкретних професійних ситуаціях, сприяє творчому вирішенні професійних проблем, а також дозволяє легко орієнтуватися в професійному середовищі та володіти культурою праці (Мартиненко О., 2015).

У розумінні Р. Павленко (2015), вербальний компонент навчання народно-сценічному танцю – це система усних і письмових повідомлень студента про характерні етнокультурні і жанрові особливості, а також про прийоми і методи вивчення народного танцю в процесі поетапного освоєння елементів його руху. Для формування професійної лексики в процесі навчання студентів-хореографів важливо, щоб майбутній викладач володів вміннями: пояснення (правил виконання танцювальних рухів), розповіді (про етнічні особливості національної хореографії), роботи з книгою (в пошуках інформації про досліджувані танці). У навчанні студентів-хореографів показ руху, як правило, супроводжується словесними коментарями і поясненнями викладача. Студенти в основному повторюють ті рухи або їх елементи, які були продемонстровані педагогом. При цьому вербальний компонент навчання зведений до мінімуму.

Автор виділяє технологічні прийоми введення вербального компонента в процес навчання студентів-хореографів народно-сценічному танцю:

- розширення етнокультурних знань студентів про народно-сценічний танець, що дозволяє їм згодом створювати усне і письмове повідомлення про особливості виконання того чи іншого народно-сценічного танцю;
- поетапний підхід, в основі якого лежить взаємодія невербального (показ, виконання) та вербального компонента (уявне виділення студентом елементів руху, називання їх уголос, коригування неправильно виконаного руху, вербальна оцінка якості виконання руху);
- формування методичних умінь під час вербалізації навчальних дій майбутніх викладачів-хореографів: відображення в усних і письмових повідомленнях специфіки, прийомів і послідовності етапів його вивчення. (Павленко Р., 2015)

Висновки. Отже, ми можемо зробити висновок, що формування професійних компетентностей у майбутніх викладачів хореографії залежить від таких факторів, як рівень засвоєння знань, умінь і навичок, що базуються на особливостях процесу дитячої хореографічної творчості, формах керування цим процесом і практичній реалізації їх в управлінсько-педагогічній діяльності в творчому колективі. Також слід відзначити, що діяльність майбутніх учителів у мистецько-освітньому середовищі сприяє актуалізації комунікативної функції хореографічної діяльності, яка актуалізується в аудиторній і позааудиторній роботі, та ґрунтується на посиленні ролі художнього спілкування в досягненні мистецьких результатів, активізації художньої взаємодії студентів. Сформованість художньо-естетичного досвіду студентів-хореографів може реалізуватися завдяки комплексу репродуктивного, продуктивного та творчого рівня, в залежності від узагальнення в ньому хореографічної інформації та особливостей її використання в навчально-професійній діяльності. Не мало важливим чинником підготовки майбутніх викладачів хореографії до реалізації різних видів балетмейстерської діяльності також є використання інформаційно-комунікаційних технологій, ефективність формування майбутніх викладачів до застосування ІКТ забезпечується такими педагогічними умовами, як: усвідомлення студентами необхідності застосування ІКТ у професійній діяльності шляхом стимулювання вмотивованості щодо їхнього використання в процесі постановочної діяльності; модернізація підготовки майбутніх викладачів хореографії на основі включення в її зміст знань та ін. Також актуальними для сучасної хореографічно-педагогічної науки залишаються питання з формування професійної майстерності майбутніх хореографів в процесі навчання спеціальних дисциплін; формування професійної компетентності майбутніх учителів хореографії в процесі фахової підготовки; особливості формування творчого потенціалу особистості хореографа в системі неперервної освіти; формування хореографічних умінь у майбутніх учителів початкової школи.

Список використаних джерел:

1. Бурля О. Формування педагогічної майстерності керівника дитячого хореографічного об'єднання : автореф. дис. ... канд. наук. Київ, 2004. 16 с.
2. Добролюбова Н. Формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності : дис. ... канд. наук. Харків, 2021. 288 с.
3. Дорошенко Т. В., Лисенко Л. Л. Формування хореографічних умінь у майбутніх учителів початкової школи. Вісник НУЧК, Вип. 4 (160). 2019. С. 159 – 164.

4. Мартиненко О. В. Формування професійної компетентності майбутніх учителів хореографії в процесі фахової підготовки. *Розвиток художньо-естетичного світогляду майбутніх вчителів хореографії на основі інтегративного підходу* : колективна монографія. Бердянськ, 2015. С. 6–39.
5. Павленко Р.В. Вербальний компонент як складова професійної підготовки майбутнього вчителя хореографії. *Розвиток художньо-естетичного світогляду майбутніх вчителів хореографії на основі інтегративного підходу* : колективна монографія. Бердянськ, 2015. С. 141 – 125.
6. Сердюк Т. Формування художньо-естетичного досвіду майбутніх учителів хореографії : автореф. дис. ... канд. наук. Київ, 2009. 50 с.
7. Скрипник О. Формування професійного іміджу майбутніх учителів хореографії у процесі фахової підготовки : автореф. дис. ... канд. наук. Кропивницький, 2020. 21 с.
8. Твердохліб С. Формування інтерпретаційної компетентності майбутніх учителів хореографії в процесі фахової підготовки : дис. ... канд. наук. Кропивницький, 2021. 288 с.

References:

1. Burlya, O. (2004). Formuvannya pedahohichnoi maisternosti kerivnyka dytiachoho khoreorafichnoho obiednannia [Formation of pedagogical skill of the head of the children's choreographic association]. *Avtoref. dys. ...kand. nauk* : K., 16 p. [in Ukrainian]
2. Dobrolyubova N. (2021). Formuvannya hotovnosti maibutnikh vykladachiv khoreorafii do zastosuvannia informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii u profesiinii diialnosti [Formation of readiness of future teachers of choreography for the use of information and communication technologies in professional activities]. *dys. ...kand. nauk* : Kh., 288 p. [in Ukrainian]
3. Doroshenko, T.V., Lysenko, L.L. (2019). Formuvannya khoreorafichnykh umin u maibutnikh uchyteliv pochatkovoii shkoly [Formation of choreographic skills in future primary school teachers]. *Visnyk NUCChK* , 4 (160), P. 159 – 164. [in Ukrainian]
4. Martynenko, O.V. (2015). Formuvannya profesiinnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv khoreorafii v protsesi fakhovoi pidhotovky shkoly [Formation of professional competence of future teachers of choreography in the process of professional training]. *Rozvytok khudozhno-estetychnoho svitohliadu maibutnikh vchyteliv khoreorafii na osnovi intehratyvnoho pidkhodu* : kolektyvna monohrafiia. Berdyansk, P. 6–39. [in Ukrainian]
5. Pavlenko, R.V. (2015). Verbalnyi komponent yak skladova profesiinnoi pidhotovky maibutnoho vchytelia khoreorafii [The verbal component as a component of the professional training of the future teacher of choreography]. *Rozvytok khudozhno-estetychnoho svitohliadu maibutnikh vchyteliv khoreorafii na osnovi intehratyvnoho pidkhodu* : kolektyvna monohrafiia. Berdyansk, P. 141 – 125. [in Ukrainian]
6. Serdyuk, T. (2021). Formuvannya khudozhno-estetychnoho dosvidu maibutnikh uchyteliv khoreorafii [Formation of artistic and aesthetic experience of future teachers of choreography]. *Avtoref. dys. ...kand. nauk* : K., 50 p. [in Ukrainian]
7. Skrypnyk, O. (2020). Formuvannya profesiinoho imidzhu maibutnikh uchyteliv khoreorafii u protsesi fakhovoi pidhotovky [Formation of the professional image of future choreography teachers in the process of professional training]. *Avtoref. dys. ...kand. nauk* : Kropyvnytskyi, 21 p. [in Ukrainian]
8. Tverdokhlib, S. (2021). Formuvannya interpretatsiinoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv khoreorafii v protsesi fakhovoi pidhotovky [Formation of interpretative competence of future choreography teachers in the process of professional training]. *dys. ...kand. nauk* : Kropyvnytskyi, 288 p. [in Ukrainian]